

כל ישראל יש להם חלק

למה יצאנו לדרך

בשיח החברתי הישראלי קיימת תפיסה של חלוקה דיכוטומית לדתיים וחילוניים. תפיסה זו אינה רואה אנשים רבים בחברה הישראלית המגדירים את זהותם היהודית כמסורתית. חוסר ההכרה בזהות של האדם המסורתי מוביל לתפיסה שלו כמי שזהותו היהודית חלקית, סמלית, מבולבלת ונקבעת משיקולים אישיים ולא ממחויבות לעולם הערכים שלו.

הערך המרכזי העומד בבסיס הזהות המסורתית, הוא היכולת לראות בכל אדם מישראל חלק מתוך השלם ומתוך כך לקיים חלק מן המסורת ועדיין להיות מחובר לשלמותה. בכך מעמידה המסורתיות אלטרנטיבה לזהויות החילונית והדתית שרואות בעצמם תפיסות עולם השואפות לשלמות ורואות את היחיד כיחידה נפרדת.

לרעיון החלקיות של כול אחד וההשלמה שלנו זה את זה כעם העומדים מאחורי המסורתיות יכולת להביא מרפא לחברה הישראלית השסועה והמקוטבת. ברור של הערכים העומדים מאחורי זהותו יאפשרו לאדם המסורתי לזקוף את קומתו ולהביא את בשורתו לחברה הישראלית.

שאלת השיפוד

- כיצד אני יכול להיות חלק ולהחזיק את השלם:

מפת דרכים

- א. משמעות מסירת התורה מדור לדור
משנה, אבות א, א
- ב. נאמנות ופרשנות למסורת האבות
מאיר בזוגלו, 'אידיאולוגיות חינוכיות: נקודת המבט המזרחית', יעקב עירם ואחרים (עורכים), צמתים: ערכים וחינוך בחברה הישראלית, מכון מופ"ת, ירושלים, תשס"א, עמ' 480-521
- ג. לקיים חלק ולזכות לעולם הבא
חכם שמואל די אוזידא, מדרש שמואל, הקדמת המחבר, מכון הכתב, ירושלים, תשס"א, עמ' 36
- ד. החלק שלי במסורת הוא שלם
בושמת לוי-יצחק, זה שילוב קטלני, ואני גאה בו, מתוך: סיון רהב, הזמן הצעיר: בני נוער מגלים לנו דברים שלא ידענו על החברה הישראלית, ידיעות אחרונות וספרי חמד, תל-אביב, 2000, עמ' 11
- ה. כאבו של אדם המתקשה לקיים את חלקו
הרב עובדיה יוסף, יין שנגע בו מומר לחלל שבת, שו"ת יביע אומר, חלק א - יורה דעה סימן יא, עמ' קצב-רא
- ו. השלמות האמיתית היא אחדות החלקים
חכם חיים צבאח, ספר ברוך, ב, כפר אתא, תשי"ט, עמ' 8

הסיפור של הדף

א. משמעות מסירת התורה מדור לדור
המקור הראשון, ממסכת אבות, בנוי משני חלקים, בראשון יש אמירה מעוררת תמיהה, והיא שלכל ישראל יש חלק בעולם הבא, והרי אנו יודעים שעולם הבא של כל אחד תלוי בכמות המצוות שהוא מקיים. בחלק השני עוסק המקור במסירת התורה מדור לדור. הקשר בין שני החלקים והדרך המוצעת למסירה מאפשרת לבחון את האמירה בחלק הראשון שלכל ישראל יש חלק.

ב. נאמנות ופרשנות למסורת האבות
במקור השני מסביר מאיר בזוגלו את הערך המרכזי של המסורתיות: כל אדם הוא חוליה בשרשרת - חלק מתהליך המסירה. הנחת היסוד שעליה בנוי הערך היא שאדם נאמן להוריו, ולכן הוא מקבל מהם אך במקביל הוא מפרש באופן מתמיד את המסירה בהתאם לחיים שלו. התנועה התמידית בין הנאמנות לבין הפרשנות מבררת פן נוסף במערכת היחסים בין החלקיות לשלם.

- ג. לקיים חלק ולזכות לעולם הבא

במקור השלישי מסביר רבי שמואל מאוזידא את הקשר בין שני החלקים. לדבריו קיום מסורת האבות עלולה להיות קשה ומייאשת כאשר מנסים לעשות זאת בשלמות ובדקדקנות, ללא פרשנות ומבלי להבין שלכתחילה לא ניתן לקיים הכל אלא רק חלק. לפי פרשנות זו עלינו לקבל את החלקיות שלנו לפני שאנחנו מתחברים לתורה השלמה.

ד. החלק שלי במסורת הוא שלם

המקור הרביעי הוא תיאור של בית מסורתי מנקודת מבטה של המשפחה המסורתית. בתיאור זה נמצא כי כל חלק במסורת שבוחרת משפחה לעצמה, לקבל ולמסור, הוא שלם ואינו חלקי או חסר.

ה. כאבו של אדם המתקשה לקיים את חלקו

במקור החמישי מתאר הרב עובדיה את כאבם של אנשים שמאילוץ פרנסה מוותרים על חלקם בקיום המסורת. כאב זה מעיד כי חלקם חשוב להם ועל החברה לראות זאת ולגלות אמפתיה והכלה.

ו. השלמות האמיתית היא אחדות החלקים

במקור האחרון מסביר לנו הרב צבאח את החיבור בין שני חלקי המשניות במקור הראשון ומסכם-כאשר כל אחד בעם ישראל מבין שהוא רק חלק, שאינו יכול להיות שלם לבדו, שכל אחד מהחלקים הוא חשוב ומלא ושהוא זקוק ומחובר לכולם, רק אז התורה שלמה ולכולם יש חלק בעולם הבא.

מהלכים בדרך

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר ועמד כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ.

משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע², ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה הם אמרו שלושה דברים³. משנה, אבות א, א

משנה, מסכת אבות, פרק א, משנה א

תחנה ראשונה: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמד כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ.

קו עצירה: "ועמד כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ"

תמרוו עצירה: "חלק לעולם הבא"

שאלה: כיצד ייתכן שכל ישראל צדיקים? ויש להם חלק לעולם הבא?

מסלולים אפשריים: אדם צדיק נתפס כמי שהגיע לשלמות הן בקיום מצוות והן ברמה המוסרית, תפיסה זו של המושג צדיק עומדת בסתירה לדברי המשנה, מכיוון שלא יתכן ש'כל ישראלי יהיו מושלמים. חוסר ההיגיון לכאורה בדברי המשנה דורש פרשנות אחרת למושג צדיק ולהבנת החלק בעולם הבא:

- "לעולם ירשו ארץ" ישנה הבטחה אלוהית, שלכל אחד מישראל יש 'עולם הבא' מעצם העובדה שהוא חלק מעם.
- לכל אחד מישראל יש חלק בעולם הבא. חלקו היחסי של כל אחד נקבע על ידי האופן בו הוא מנהל את חייו.
- המילה 'צדיקים' אכן מעיד על שלמות, אך לא שלמות של היחיד אלא שלמות קבוצתית המורכבת מסך של חלקים. שלמות כזו מאפשרת לכל אחד מחלקיה גם חלק בעולם הבא.
- 'ירשו ארץ' - לעם ישראל יש מורשה, מסורת אבות צדיקים, שזכותם מקנה לכל עם ישראל חלק בעולם הבא.

צידה לדרך: המשנה הראשונה במסכת אבות אינה מתחילה במשפט 'כל ישראל יש להם חלק...'. משפט זה מופיע במסכת סנהדרין פרק י' משנה א'. בהרבה מקהילות ישראל קיים מנהג ללמוד את פרקי אבות בשבתות שבין פסח לשבועות, בכל שבת פרק אחד. לפני הלימוד נהוג לומר את המשפט ממסכת סנהדרין. בשל מנהג זה מופיע המשפט במהדורות המודפסות של פרקי אבות, המסורת יצרה חיבור בין המשנה בסנהדרין למשנה באבות, מעשה החיבור יוצק גם משמעות.

תחנה שניה: משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע,

קו ותמרוו עצירה: "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע"

שאלה: האם התורה שמסר משה זהה לזו שקיבל?

מסלולים אפשריים: המשנה מתעכבת של שתי פעולות שונות בהעברת התורה מדור לדור – קבלה ומסירה. ההצבעה על שתי פעולות נפרדות בתהליך מעידה שיש לכך משמעות.

- כמו במשחק הילדים "טלפון שבור" אדם מוסר הלאה את מה ששמע ולא בהכרח את מה שקיבל, גם אם הוא מאד משתדל להישאר נאמן למקור. שינויים בתוכן תוך כדי קבלתו ומסירתו עשויים להתעצם כאשר המסר הוא א-לוהי ועובר דרך בני אדם.
- משה עולה להר סיני כדי להעביר את התורה לעם ישראל לא יתכן שהוא יפגע בשלמותה או בפרטיה. לשם כך.
- התורה מתקבלת מהדור הקודם ונמסרת לדור הבא מבלי שכל דור ידע מה השתנה ומה נשאר מדויק. החשיבות בקבלה ובמסירה היא בנאמנות לדור שמסר ובאחריות לדור שמקבל. כוחה של המסורת היא בכל שכל אחד נאמן לדור אבותיו.

תחנה שלישית: ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה,

קו ותמרוו עזירה: "ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה"

שאלה: מה קורה לתורה כשמוסרים אותה שוב ושוב?

מסלולים אפשריים: המשנה מפרטת את השלבים בתהליך המסירה דרך אלה שמסרו אותה, פירוט זה עשי להביא לתובנות שונות בקשר לתוכן שעבר.

- התורה מתקבעת תוך כדי המסירה ועלולה להיות לא רלוונטית. תורה שעוברת באותה מתכונת במשך אלפי דורות אינה יכולה להתאים לאנשים החיים בכל דור ודור.
- התורה ניתנה כדי לעבור מדור לדור ולכן היא רלוונטית תמיד. הקפדה על העברה מדויקת מדור לדור שומרת עליה.
- התורה נמסרת מדור לדור אך גם מתקבלת על ידי כל דור, כלומר כל דור שמקבל אותה נשאר נאמן למי שמסר אותה ולכן שומר על התורה אך גם חי את תקופתו ולכן מתאים אותה למציאות חיו.

תחנה רביעית: הם אמרו שלושה דברים.

קו ותמרוו עזירה: "שלושה דברים"

שאלה: מהם שלושה דברים אלו? כל התורה או רק חלק ממנה?

מסלולים אפשריים: המשנה בתחילתה מדברת על מסירת התורה ואילו בסופה היא מציינת שאנשי כנסת הגדולה אמרו שלושה דברים, שינוי זה בנושא דורש הסבר.

- שלושת הדברים שאמרו אנשי כנסת הגדולה יכולים להיות עמודי התווך עליהם נשענת התורה כולה, ושמירה עליהם היא זו מאזנת בין קיבוע התורה לבין הרלוונטיות.
- שלושה דברים אלו מתמצתים ומקפלים בתוכם את כל התורה כולה ושמירה עליהם היא בעצם שמירה על כל התורה.
- שלושה דברים אלה הם חלק מן התורה, אך הם החלק הרלוונטי ביותר והנצרך ביותר לדור בו חיים אנשי כנסת הגדולה.

המסורתי רואה את עצמו נאמן לעולם של הוריו... המסורתי רואה את עצמו מסור לעולם של הוריו ומוריו, הוא מקבל מהוריו ומעביר הלאה למשפחתו ותלמידיו...¹

נתינת כבוד זו אינה חיקוי מכני של עולם ההורים. המסורת אינה מן האפשר בלי מוסדות של סיגול ופרשנות ערה. הירושה שקיבל מהוריו אינה קובעת סדרת פעולות קשוחה. עצם העובדה שהוריו מסרו לו, והשאירו אותו לבד עם המסורת דורש ממנו עבודת פירוש ועדכון...²

המסורתי אינו בהכרח שומר פחות על מצוות הדת. יש אנשים מסורתיים ששומרים יותר, ויש ששומרים פחות. מה שמייחד את המסורתי הוא הימנעות מרדוקציה של חיו לחיי ההלכה.³

מאיר בוזגלו, 'אידיאולוגיות חינוכיות: נקודת המבט המזרחית', יעקב עירם ואחרים (עורכים), צמתים: ערכים וחינוך בחברה הישראלית, מכון מופ"ת, ירושלים, תשס"א, עמ' 480-521

תחנה ראשונה: המסורתי רואה את עצמו נאמן לעולם של הוריו... המסורתי רואה את עצמו מסור לעולם של הוריו ומוריו, הוא מקבל מהוריו ומעביר הלאה למשפחתו ותלמידיו...

קו עזירה: "למשפחתו ותלמידיו"

תמרוו עזירה: "המסורתי רואה את עצמו נאמן לעולם של הוריו"

שאלה: מה פירוש להיות נאמן ומסור לעולם של הורים?

- מסלולים אפשריים:** מאיר בוזגלו מעביר את המחויבות לקיום התורה מהמרחב שבין האדם לא-לוהיו למרחב שבין האדם להוריו, ומגדיר את הקשר במרחב זה כנאמנות. בכדי להבין את הדרך בה הוא מתאר את המסורת יש להסביר מהי נאמנות ומדוע הוא מגדיר כך את המחויבות בין האדם להוריו.
- נאמנות ומסירות לעולם של ההורים משמעם לקיים בקפדנות את מסורת ההורים. ללמוד ולעשות בדיוק כפי שהם למדו ועשו ולהעביר זאת באותה הקפדה לדור הבא כדי לא לשכוח את מורשתם.
 - נאמן ומסור לעולם ההורים זו המסוגלות לכבד את ההורים ואת מה שהם מוסרים, לרצות לשמר זאת ולדעת לחבר זאת למציאות המשתנה בכל עת.

תחנה שניה: נתינת כבוד זו אינה חיקוי מכני של עולם ההורים. המסורת אינה מן האפשר בלי מוסדות של סיגול ופרשנות ערה. הירושה שקיבל מהוריו אינה קובעת סדרת פעולות קשוחה. עצם העובדה שהוריו מסרו לו, והשאירו אותו לבד עם המסורת דורש ממנו עבודת פירוש ועדכון...

קו עצירה: " עבודת פירוש ועדכון"

תמרו עזירה: "המסורת אינה מן האפשר בלי מוסדות של סיגול ופרשנות ערה"

שאלה: מדוע הפרשנות הכרחית למסורת?

- מסלולים אפשריים:** המסורת נתפסת בעיני רבים כמשהו שמרני (לחיוב או לשלילה), ההבנה שקיום המסורת מחייב מוסדות של סיגול ופרשנות חותרת תחת תפיסה זו, ומכריחה חשיבה מחדש על המסורת.
- הפרשנות מייצרת גמישות, בכדי שהמסורת תוכל להתקיים במציאות משתנה היא חייבת להיות גמישה, מעשה הפרשנות של האנשים החיים אותה מאפשר זאת.
 - הפרשנות מקדמת את ההבנה הנכונה יותר של המסורת ובכך מאפשרת לחיות אותה בדרכים נכונות יותר למרות המציאות המשתנה
 - הפרשנות מסוכנת למסורת, אם כל אדם וכל דור יפרשו את המסורת בדרך שמתאימה להם מה היה נשאר מהמסורת ומה עוד יישאר ממנה?

תחנה שלישית: המסורת אינו בהכרח שומר פחות על מצוות הדת. יש אנשים מסורתיים ששומרים יותר, ויש ששומרים פחות. מה שמייחד את המסורת הוא הימנעות מרדוקציה של חייו לחיי ההלכה.

קו ותמרו עזירה: "מה שמייחד את המסורת הוא הימנעות מרדוקציה של חייו לחיי ההלכה"

שאלה: כיצד יכול להשפיע על האדם תהליך רדוקציה של החיים לחיי ההלכה?

- מסלולים אפשריים:** המסגרת המתארת מיהו מסורתי אינה עוסקת בכמות המצוות אותן מקיים כל אחד אלא במערכת היחסים שיוצר האדם בין החיים שלו לבין קיום המצוות. ליחס שיש לאדם לחיי ההלכה ולקשר שלהם לחייו יש השלכות על החיבור היהודי שלו
- תהליך של התאמה של החיים לחיי ההלכה כך שהחיים הופכים ללא חשובים, יכול ליצור זילות בהלכה ובתורה וחוסר רצון לבחון את הרלוונטיות של חיי ההלכה לי כאדם
 - תהליך של רדוקציה יכול לפגוע בהלכה, מכיוון שהיא לא 'הולכת' כמשתמע משמה, והיא נשארת כפי שהייתה לפני שנים והתאימה לחיים אז וההלכה אמורה להיות חלק מהחיים
 - תהליך של רדוקציה יכול לפגוע בחייו של האדם מכיוון שחייו לא מתפתחים, הם קופאים על שמריהם והם יותר דומים לחיים של אנשים מתקופות קדומות.
 - תהליך של רדוקציה יכול לשמור על ההלכה, אם כל אחד ירצה להתאים את ההלכה לחייו כך שחייו הם המרכז וההלכה היא המשתנה מה ישאר מההלכה כל דור היא תשנה וכל דור היא תותאם לפרטים ולא ישאר ממנה דבר.

כי בהיות שכל המוסרים הללו ניתנו למשה מסיני והאדם צריך לקיימם. ואפשר שכשישמע האדם יכבד עליו עול כובד המשא, ואולי יתייבש מן הרחמים, בחושבו שלא יזכה לחיי העולם הבא עד שיקיים כל מלי דאבות. ויראה בעיניו כי אפילו מעט מזער ממלי דאבות קשה לקיימם לאדם, וכל שכן כולם, ויתייבש לומר שאי אפשר לו לזכות לחיי העולם הבא.¹

לכן הקדימו הבבא הזאת ללמד דעת את העם, שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואף אם לא יקיימו כל מלי דאבות, שאי אפשר לכל ישראל שיקיימו את כולם, ואף על פי כן יש להם חלק לעולם הבא.²

חכם שמואל די אוזידא, מדרש שמואל, הקדמת המחבר, מכון הכתב, ירושלים, תשס"א, עמ' 36

תחנה ראשונה: כי בהיות שכל המוסרים הללו ניתנו למשה מסיני והאדם צריך לקיימם. ואפשר שכשישמע האדם יכבד עליו עול כובד המשא, ואולי יתייאש מן הרחמים, בחושבו שלא יזכה לחיי העולם הבא עד שיקיים כל מלי דאבות. ויראה בעיניו כי אפילו מעט מזער ממלי דאבות קשה לקיימם לאדם, וכל שכן כולם, ויתייאש לומר שאי אפשר לו לזכות לחיי העולם הבא. /

קו עצירה: "ויתייאש לומר שאי אפשר לו לזכות לחיי העולם הבא"

תמרוו עצירה: " בחושבו שלא יזכה לחיי העולם הבא עד שיקיים כל מלי דאבות."

שאלה: כיצד יכול הרצון לקיים כל מלי דאבות לייאש ולא לרומם?

מסלולים אפשריים: רבי שמואל מאוזידה אומר שאדם המגלה את כמות המצוות או דברי המוסר שיש לקיים מתייאש מראש למרות שהוא בעל רצון להיות קשור ומחובר. 'מדרש שמואל' כותב שהאדם המאמין שעליו לקיים את כל 'מילי דאבות' עלול להתייאש מסיכויו להגיע לעולם הבא, ייאוש זה יכול לנבוע מכמה סיבות:

- ראיית התורה שהועברה כאוסף הוראות והלכות אותן הוא צריך לקיים במלואן ובדקדקנות. תפישה זו גורמת לאדם להרגיש שלעולם לא יוכל לקיים את כל התורה בשלמותה ולכן הוא מתייאש.
- אדם עלול להתייאש כאשר הוא לא מבין את אחריותו על חלקו בקיום והעברת המסורת, אלא רואה בה משהו אישי שלו ללא השלכות משפחתיות וחברתיות.
- ייאוש יכול לנבוע גם כאשר אדם לא מחדש, לא יוצר פרשנות רלוונטית מותאמת לחייו. במצב כזה מסורת אבותיו מייאשת לא רק בגלל היקפה אלא מכיון שהוא חש שאינו מבין אותה, שהיא אינה מתאימה למציאות חייו, שהיא מיושנת ולא עדכנית.

צידה לדרך

"מדרש שמואל" הוא חיבור על פרקי אבות שנכתב על ידי רבי שמואל מאוזידה (1545-1604) שנולד וחי בצפת והיה מתלמידיו של האר"י.

תחנה שניה: לכן הקדימו הבבא הזאת ללמד דעת את העם, שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואף אם לא יקיימו כל מלי דאבות, שאי אפשר לכל ישראל שיקיימו את כולם, ואף על פי כן יש להם חלק לעולם הבא. /

קו ותמרוו עצירה: "ואף על פי כן יש להם חלק לעולם הבא"

שאלה: איך הידיעה שבכל מקרה יש לך חלק משפיעה על המסורת שאתה מקבל ומוסר?

מסלולים אפשריים: הרצון לקבל חלק בעולם הבא הוא מניע רב עוצמה במידת הצדיקות של אנשים רבים וגם בפרשנות שהם נותנים למהי צדיקות וכיצד יש ליישם אותה הניתוק שעושה רבי שמואל מאוזידה עשוי להשפיע על המסורת בשל כך:

- הידיעה ש"אתה בפנים" בכל מקרה מסירה את הפחד לטעות, ומאפשרת להתחבר למסורת ולרצות לבחור בה
- ההבנה שיש לך חלק בכל מקרה בעולם הבא ששייך גם לכולם יתכן ותרצה לגלות אחריות על החלק שלך, כמו שמידת האחריות של האדם מתגלה בביתו ובחלקת האדמה שלו.
- כאשר יש לך עולם הבא בכל מקרה אתה עלול לזלזל במסורת מכיוון שכל הסיבה ששמרת עליה היתה לקבל חלק בגן עדן.

צידה לדרך

בבא - שער, פתח - רבי שמואל מאוזידה קורא למשפט ממסכת סנהדרין שער למסכת אבות ומתוך כך נותן את הפירוש שלו למה דוקא משפט זה נבחר להיות השער.

הבית שלנו תמיד היה בית מסורתי.¹ יש חמסות, יש ברכת הבית, ושומרים על כשרות עם שני סטים נפרדים של כלים. אימא מדליקה נרות בכניסת השבת, ולפעמים אבא והאחים שלי הולכים לבית הכנסת. כשהם חוזרים, כולנו אוכלים ארוחת שבת. אבא עושה קידוש, אנהנו נוטלים ידיים והוא מברך 'המוציא לחם מן הארץ' על החלות.²

...

אין דבר כזה לא להשתתף בהן, זה חוק בל יעבור. כולם יושבים לאכול ביחד, לא משנה אם ישנים, אם עייפים, אם ימות העולם. אם מישהו לא היה רוצה, לא היו דוחקים בו, אבל כולם רוצים, אנהנו אוהבים לעשות את זה. אין קטע של מי בא ומי לא בא, זו מין מסורת שלקחנו על עצמנו.³

בושמת לוי-יצחק, זה שילוב קטלני, ואני גאה בו, מתוך: סיון רהב, הזמן הצעיר: בני נוער מגלים לנו דברים שלא ידענו על החברה הישראלית, ידיעות אחרונות וספרי חמד, תל-אביב, 2000, עמ' 11

תחנה ראשונה: הבית שלנו תמיד היה בית מסורתי.

קו ותמרוז עזירה: "הבית שלנו תמיד היה בית מסורתי"

שאלה: מהו בית מסורתי בשבילכם?

מסלולים אפשריים: הזהות המסורתית היא זהות כמעט שקופה בחברה הישראלית למרות שאנשים רבים חלק ממנה. התשובות לשאלה זו יפרשו את מגוון ההתייחסויות לזהות זו.

- בית מסורתי מסמל משפחתיות, חווית יהודיות במסגרת המשפחה, שבתות ארוחות וחגים, חיבור ליהדות מתוך אהבה ושמחה.
 - בית מסורתי הוא בית של "חפיפניקים" שמקיימים רק מה שנוח להם ואינם מרגישים מחויבים להלכה.
 - בית מסורתי הוא בית של אנשים מבולבלים ללא עמדה אידיאולוגית ברורה ואינם יודעים אם הם רוצים להיות דתיים או חילוניים.
 - בית מסורתי הוא בית של אנשים שרוצים להיות נאמנים למסורת שהעבירו להם ההורים אך הוצים להישאר מחוברים להתפתחויות המודרניות.
- צידה לדרך: דו"ח גוטמן על זהויות יהודיות בחברה הישראלית

תחנה שניה: יש חמסות, יש ברכת הבית, ושומרים על כשרות עם שני סטים נפרדים של כלים. אימא מדליקה נרות בכניסת השבת, ולפעמים אבא והאחים שלי הולכים לבית הכנסת. כשהם חוזרים, כולנו אוכלים ארוחת שבת. אבא עושה קידוש, אנחנו נוטלים ידיים והוא מברך 'המוציא לחם מן הארץ' על החלות.

קו עזירה: " והוא מברך 'המוציא לחם מן הארץ' על החלות."

תמרוז עזירה: " כשרות, נרות שבת, בית כנסת, ארוחת שבת, קידוש, נוטלים ידיים, 'מברך המוציא לחם' "

שאלה: איזה חלק מהתורה לקחה משפחתה של הכותבת?

מסלולים אפשריים: הכותבת מציינת מצוות מאד מסוימות שהקפידו עליהן בביתה, זו אינה רשימה מקרית, היא משותפת למסורת רבים. הניסיון לזהות את העמדה שמביעה הכותבת חשובה להבנת הזהות המסורתית בכלל.

- הכותבת לקחה מהתורה את החלק שהעבירו לה הוריה, החלק שהוא המסורת המשפחתית שלה. אמנם זהו חלק מן התורה כולה אך הוא החלק שלה ויש לה אחריות כלפיו.
- הכותבת לקחה רק מצוות בסיסיות ביהדות, ורק אותן חשוב לה לקיים מכיוון שחשוב להישאר מחוברת ליהדות.
- הכותבת לקחה מה שנוח לה ביהדות וקל לקיים, כי היא לא רוצה להתאמץ אלא לעשות לעצמה חיים קלים.
- הכותבת מבלבלת בין מצוות לסמלים והיא רוצה אותה חשיבות בחמסה ובקידוש והיא לא מבינה שסמלים הם בכלל לא חלק מהתורה.

תחנה שלשית: אין דבר כזה לא להשתתף בהן, זה חוק בל יעבור. כולם יושבים לאכול ביחד, לא משנה אם ישנים, אם עייפים, אם ימות העולם. אם מישוהו לא היה רוצה, לא היו דוחקים בו, אבל כולם רוצים, אנחנו אוהבים לעשות את זה. אין קטע של מי בא ומי לא בא, זו מין מסורת שלקחנו על עצמנו.

קו ותמרוז עזירה: "זו מין מסורת לקחנו על עצמנו"

שאלה: מה מניע את המחויבות לבחירה שלך בחלקך במסורת?

מסלולים אפשריים: בשמת לוי יצחק אומרת שהמסורת שלה ושל משפחתה אינה נובעת מבחירה מקרית או מחוסר מודעות אלא היא מסורת שהם לקחו על עצמם, בחרו בה במודע ולכן הם מחויבים אליה. אם תהליך זה הוא תהליך מודע מעניין לדעת מה מניע אותם

- אדם לוקח מחויבות על משהו שהוא מכבד, במקרה הזה זה כבוד להורים ורצון לשמח אותם ולהמשיך את דרכם.
- אדם לוקח מחויבות כלפי עשיה שלא נכפית עליו אלא יש לו יכולת לבחור בה מתוך רצון. ה'ביחד' שמתארת בשמת לוי יצחק מביא את מי ששותף לו לרצות לבחור בו, להמשיך אותו ולהיות מחויב לו.

- הידיעה שקיום העקרונות של המסורת יאפשר שימור שלה גם בדורות הבאים מאפשרת לאדם להיות מחויב כלפי המצוות שבחר לקיים.
- הרצון לשמר את המסורת ולהפוך אותה לחלק מהחיים מפתחת אצל מי שבחר בה מחויבות כלפיה.

וידעתי בבירור בהיותי במצרים, כי הרבה מן האנשים הללו, בצאתם מן העבודה, נזהרים שלא לחלל שבת, וכן אינם מעשנים בשבת, וכיוצא באלו, וחלק מהם מתפללים בשבת במניין ראשון, כדי להספיק להגיע למקום עבודתם בזמן, ובמסותרים תבכה נפשם¹ על מה שהם מוכרחים לחלל השבת לצורך פרנסה². חכם עובדיה יוסף, יביע אומר, חלק א, יורה דעה, סימן יא, מאור ישראל, ירושלים, תשי"ג, עמ' קצג

תחנה ראשונה: וידעתי בבירור בהיותי במצרים, כי הרבה מן האנשים הללו, בצאתם מן העבודה, נזהרים שלא לחלל שבת, וכן אינם מעשנים בשבת, וכיוצא באלו, וחלק מהם מתפללים בשבת במניין ראשון, כדי להספיק להגיע למקום עבודתם בזמן, ובמסותרים תבכה נפשם
קו עצירה: "ובמסותרים תבכה נפשם"
תמרוז עצירה: "ובמסותרים תבכה נפשם"
שאלה: מה המחיר שאנו עלולים לשלם כאשר מוותרים על החלק שלנו?
מסלולים אפשריים:

- הרב עובדיה יוסף מתאר אנשים שעושים כל מה שהם יכולים מתוך המסורת שקיבלו אך הם נאלצים לוותר על חלק על מנת להתפרנס. היתור הזה כרוך באיבוד חלק משמעותי מהזהות האישית, המשפחתית והלאומית וכרוכה בקושי ובכאב רב.
- היתור על קיום חלק מהמסורת עושה את האדם שונה מהמשפחה והחברה בה הוא חי. לשוני וזרות יש מחירים חברתיים שהוא ומשפחתו עלולים לשלם.

תחנה שנייה: על מה שהם מוכרחים לחלל השבת לצורך פרנסה
קו עצירה: "על מה שהם מוכרחים לחלל השבת לצורך פרנסה"
תמרוז עצירה: "על מה שהם מוכרחים לחלל השבת לצורך פרנסה"
שאלה: מהי האחריות החברתית כלפי אותם אנשים?
מסלולים אפשריים:

- הרב עובדיה מתאר את כאבו ואת המחיר שמשלם אדם שמוותר על חלקו במסורת כדי להתפרנס על מנת שכתבה נבין את מצבו הקשה, נבחין בעוני ובקשיי הפרנסה המאלצים אדם לעשות זאת ולא נקשה עליו, לא נשפוט או נחרים אלא להפך, נחמול, נגלה אמפתיה והבנה. אחריות חברתית היא להשאיר אדם זה חלק מהחברה ולסייע לו ככל שניתן.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר ועמך כלם צדיקים, לעולם ירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. אם ישראל הם אגודה אחת ומתאחדים זה עם זה, אזי יש להם חלק לעולם הבא, כי בין כולם נשלם קיום כל התורה. /

חכם חיים צבאח, ספר ברוך, ב, כפר אתא, תשי"ט, עמ' 8

תחנה ראשונה: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר ועמך כלם צדיקים, לעולם ירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. אם ישראל הם אגודה אחת ומתאחדים זה עם זה, אזי יש להם חלק לעולם הבא, כי בין כולם נשלם קיום כל התורה
קו עצירה: "כי בין כולם נשלם קיום כל התורה"
תמרוז עצירה: "כי בין כולם נשלם קיום כל התורה"
שאלה: איזו מחויבות יש לכל אחד כלפי החלקים האחרים של ישראל?
מסלולים אפשריים: השאיפה לשלימות היא לא קיום כל התורה והמסורת אלא האחדות. אדם שחושב שיוכל להיות שלם לבדו חוטא ביומרות. אם כל אחד יחשוב כך לא תהיה סיבה אמיתית לחבור אחד לשני, להזדקק אחד לשני כדי להשלים את מה שחסר בי. האמת, השלם נמצאת בחיבור בין האנשים.

המסורתי מבין שהוא חלק, שהוא אינו יכול לקיים את המסורת בשלמותה . הנסיונות להגיע לשלמות הם אשליה. הוא אינו מנסה להחמיר, להיות צמוד באופן שמרני ודקדקני להלכה אלא מבין שהמסורת שאליה הוא נדרש להיות נאמן ולהעביר הלאה רחבה יותר ומאפשרת טווח פרשנות והתאמה גדול.